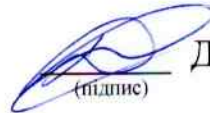

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра інформаційних технологій проектування (№ 105)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова НМК 2

Д. М. Крицький
(ініціали та прізвище)

«31» 08 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА *ОБОВ'ЯЗКОВОЇ*
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Інтелектуальна власність

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 12 «Інформаційні технології»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 122 «Комп'ютерні науки»
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: «Інформаційні технології проектування»
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Харків 2021 рік

Розробник: Крицька О.С. асистент кафедри 501
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри інформаційних технологій проектування, на засіданні кафедри аерокосмічних радіоелектронних систем
(назва кафедри)

Протокол № 01 від « 31 » 08 2021 р.

Протокол № _____ від « _____ » _____ 2021 р.

Завідувач кафедри к.т.н., доцент

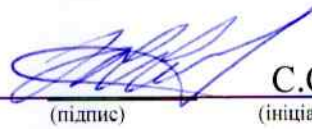
(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Д.М. Крицький
(ініціали та прізвище)

Завідувач кафедри д.т.н., доцент

(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

С.С. Жила
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань <u>12 «Інформаційні технології»</u> (шифр і найменування) Спеціальність <u>122 «Комп’ютерні науки»</u> (код і найменування) Освітня програма <u>«Інформаційні технології проектування»</u> (найменування) Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Обов’язкова
Кількість модулів – 2		Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 2		2021/2022
Індивідуальне завдання не передбачено. (назва)		Семестр
Загальна кількість годин – 32 / 105		<u>9</u> -й
		Лекції*
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 4,56.		<u>16</u> години
		Практичні, семінарські*
		<u>16</u> годин
		Лабораторні*
		<u> </u> години
		Самостійна робота
		<u>73</u> година
		Вид контролю
	модульний контроль, іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 0,44.

Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення: надання основних знань у сфері інтелектуальної власності з питань охорони авторських та суміжних прав, пов'язаних з розробкою нових та використанням існуючих комп'ютерних програм та баз даних для створення інформаційних технологій; а також у вивченні основ правової охорони об'єктів промислової власності - винаходів, корисних моделей, промислових зразків для застосування в професійній діяльності.

Завдання: ознайомлення студентів з основними аспектами охорони об'єктів інтелектуальної власності в Україні та на міжнародному рівні, набуття студентами практичних знань з формального оформлення правоохоронних документів щодо регулювання прав інтелектуальної власності.

Компетентності, які набуваються:

Після опанування дисципліни здобувач набуває наступні компетентності:

- ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 4. Навички роботи з інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел).
- ЗК 7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 8. Здатність працювати автономно.
- ЗК 10. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
- ФК5. Здатність здійснювати формалізований опис задач дослідження операцій в організаційно-технічних і соціально-економічних системах різного призначення, визначати їх оптимальні рішення, будувати моделі оптимального вибору управління з урахуванням змін параметрів економічної ситуації, оптимізувати процеси управління в системах різного призначення та рівня ієрархії.
- ФК 6. Здатність до системного мислення, застосування методології системного аналізу для дослідження складних проблем різної природи, методів формалізації та розв'язанні системних задач, що мають суперечливі цілі, невизначеності та ризики.
- ФК 11. Здатність до інтелектуального багатовимірного аналізу даних та їхньої оперативної аналітичної обробки з візуалізацією результатів аналізу в процесі розв'язання прикладних задач в галузі комп'ютерних наук.

Очікувані результати навчання:

після опанування дисципліни здобувачем будуть досягнуті наступні результати навчання і він буде знати :

- структуру інтелектуальної власності, поняття інтелектуальної та творчої діяльності, інтелектуальної власності та права інтелектуальної власності, винаходів, корисних моделей, службових винаходів та корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів та послуг, ліцензійного договору, ліцензіата та ліцензіара;
- основні законодавчі акти України та міжнародні нормативні документи, що регламентують відносини в сфері інтелектуальної діяльності, основні етапи становлення та розвитку законодавства України про інтелектуальну власність;
- види об'єктів та суб'єктів права інтелектуальної власності;
- сутність і специфіку авторського права, особливості формування та реалізації суміжних прав, поняття авторського права та суміжних прав, види об'єктів та суб'єктів авторського та суміжних прав;
- зміст немайнових та майнових авторських прав на комп'ютерні програми та бази даних, джерела прав захисту комп'ютерних програм та баз даних, процедуру оформлення

авторських прав на комп'ютерні програми та бази даних;

- види договорів про передачу авторських прав, правила оформлення договорів про передачу авторських прав на комп'ютерні програми та бази даних, структуру та класифікацію ліцензійних угод;

- сутність і структуру промислової власності;
- критерії патентоспроможності винаходів, корисних моделей, промислових зразків;
- види патентів, етапи отримання патентів на винахід, корисну модель, промисловий зразок;

- права патентовласника, види захисту прав на об'єкти промислової власності.

вміти :

- визначати об'єкти інтелектуальної власності, використовуючи законодавчі акти України та міжнародні нормативні документи, що регламентують відносини в сфері інтелектуальної діяльності;

- оформляти заявку на реєстрацію авторського права на комп'ютерні програми та бази даних для одержання авторського свідоцтва;

- визначати зміст основних розділів договору передачі авторських прав на комп'ютерні програми та бази даних;

- визначати об'єкти промислової власності за критеріями патентоспроможності та оформляти заяви на видачу патенту України на винахід (корисну модель), опис та формулу винаходу, креслення, реферат, використовуючи нормативні акти щодо промислової власності;

- забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності щодо промислових зразків, знаків для товарів та послуг, компонувань інтегральних мікросхем, зазначення походження товарів;

- здійснювати пошук та порівняння вітчизняних та міжнародних законодавчих актів в сфері передачі прав та здійснення правового захисту об'єктів інтелектуальної власності.

Програмні результати навчання:

ПРН 4. Здатність робити презентаційні матеріали за професійною тематикою різного обсягу та складності рідною та іноземною мовами як для фахівців, так і для нефахівців.

ПРН 8. Обізнаність у існуючих інформаційних технологіях для вирішення професійних задач фахівців у ІТ-галузі та здатність до їх обґрунтованого вибору, налаштування та подальшої експлуатації.

ПРН 9. Здатність демонструвати знання з існуючих методологій та інструментальних засобів щодо моделювання, аналізу та оптимізації бізнес- процесів та здатність до їх обґрунтованого використання.

ПРН 10. Обізнаність у принципах організації та технологіях в інноваційній діяльності та їх використання для вирішення завдань з впровадження інновацій.

ПРН 12. Здатність демонструвати знання з основ захисту інтелектуальної власності, авторського права та використовувати на практиці наявні нормативно-правові акти для правової охорони цієї власності.

Пререквізити – «Управління ІТ проектами», «Інформаційний менеджмент в ІТ».

Кореквізити – «Економіка інформаційних технологій», «Сучасні технології та інструментарій програмування».

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. АВТОРСЬКЕ ТА СУМІЖНІ ПРАВА.

Тема 1. Основні поняття та визначення інтелектуальної власності.

Поняття інтелектуальної власності. Відмінність творчої та інтелектуальної діяльності. Поняття права інтелектуальної власності. Структура системи інтелектуальної власності.

Види об'єктів права інтелектуальної власності за законодавством України. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Державна система управління в сфері інтелектуальної власності. Діючі законодавчі акти України стосовно авторського права та промислової власності. Цивільний кодекс України як основний документ регулювання прав інтелектуальної власності.

Еволюція інтелектуальної власності. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність. Основні етапи розвитку авторського права. Становлення патентного права на Україні до отримання статусу незалежної держави. Міжнародні угоди як джерело права інтелектуальної власності.

Тема 2. Авторське право.

Об'єкти авторського права, творчий характер та об'єктивне втілення об'єктів авторського права. Виникнення і здійснення авторського права, презумпція авторства. Суб'єкти авторського права. Співавторство. Особисті немайнові та майнові права автора. Строк та територія дії авторського права. Реєстрація авторських прав в Україні і її переваги. Види і розмір зборів.

Тема 3. Комп'ютерні програми та бази даних як об'єкти авторського права. Визначення комп'ютерної програми та баз даних як об'єктів авторського права. Специфіка правової охорони комп'ютерних програм і баз даних. Джерела прав захисту комп'ютерних програм та баз даних. Права авторів та співавторів комп'ютерних програм та баз даних. Авторські права на службовий твір. Вільне копіювання, модифікація, та декомпіляція комп'ютерних програм. Особливості авторських прав на комп'ютерної програми та баз даних.

Оформлення авторського права на комп'ютерні програми та бази даних. Комп'ютерна гра:захист інтелектуальних прав розробників.

Тема 4. Передача прав на комп'ютерні програми і бази даних.

Функції Державного Департаменту інтелектуальної власності Мінекономрозвитку України. Управління майновими правами суб'єктів авторського права на колективній основі.

Поняття договору, ліцензіара та ліцензіата. Види договорів про передачу прав на використання комп'ютерних програм та баз даних. Структура договору про передачу авторських прав на комп'ютерні програми та бази даних. Види виплат авторської винагороди.

Тема 5. Суміжні права.

Види суміжних прав, суб'єкти та об'єкти суміжних прав. Відмінність авторських та суміжних прав. Управління суміжними правами. Немайнові та майнові права виконавців, виробників фонограм, відеограм і організації мовлення. Захист авторського права і суміжних прав.

Модульний контроль

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. ПРОМИСЛОВА ВЛАСНІСТЬ

Тема 6. Винаходи, корисні моделі та промислові зразки в Україні.

Поняття винаходу, корисної моделі, промислового зразка, службового винаходу та корисної моделі, секретного винаходу. Умови надання правової охорони винаходу, корисній моделі, промислового зразку Умови патентоспроможності винаходу та корисної моделі: визначення новизни, винахідницького рівня та промислової придатності. Умови патентоспроможності промислового зразка. Види патентів. Права патентовласника.

Право на одержання патенту. Процедура подання заявки на винахід. Порядок оформлення та подання заявки на промисловий зразок. Методи пошуку науково-технічної та патентної інформації. Міжнародна патентна класифікація. Експертиза заявки. Іноземне патентування винаходів та корисних моделей

Тема 7. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, топологій інтегральних мікросхем. Недобросовісна конкуренція.

Комерційне найменування, знаки для товарів та послуг, географічне зазначення. Правова охорона комерційного найменування, торгівельної марки (знака для товарів та послуг) в Україні. Правова охорона прав інтелектуальної власності на географічне зазначення. Право на одержання свідоцтва на знак, географічне зазначення. Порядок оформлення та подання заявки на знак, географічне походження. Експертиза заявки. Міжнародна класифікація товарів та послуг.

Форми та приклади недобросовісної конкуренції.

Модульний контроль

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1.					
<i>Тема 1. Основні поняття та визначення інтелектуальної власності.</i>	12	2	-	-	10
<i>Тема 2. Авторське право.</i>	14	2	2	-	10
<i>Тема 3. Комп'ютерні програми та бази даних як об'єкти авторського права.</i>	14	2	2	-	10
<i>Тема 4. Передача прав на комп'ютерні програми і бази даних.</i>	14	2	2	-	10
<i>Тема 5. Суміжні права.</i>	12	2	2	-	8
Модульний контроль	2	-	-	-	2
Разом за змістовним модулем 1	68	10	8		50
Модуль 2					
Змістовний модуль 2.					
<i>Тема 6. Винаходи, корисні моделі та промислові зразки в Україні.</i>	15	3	4	-	8
<i>Тема 7. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, топологій інтегральних мікросхем. Недобросовісна конкуренція.</i>	16	3	4	-	9
Модульний контроль	2	-	-	-	2
Разом за змістовним модулем 2	33	6	8		19
Усього годин	101	16	16		69
Контрольний захід	4	-	-	-	4
Усього годин	105	16	16	-	73

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття навчальним планом не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні інститути права інтелектуальної власності та об'єкти інститутів права інтелектуальної власності. Охоронні документи, строк дії.	2
2	Основи авторського права в Україні. Оформлення заяви на видачу авторського свідоцтва на комп'ютерну програму.	2
3	Оформлення пакету документів для одержання авторського свідоцтва на комп'ютерну програму.	2
4	Правила оформлення авторського договору на передачу прав на комп'ютерні програми і бази даних	2
5	Вивчення комплексу документів для оформлення патенту на корисну модель та винахід.	2
6	Пошук інформації по об'єктах промислової власності, що пройшла реєстрацію в Україні.	2
7	Порівняльний аналіз правових норм щодо охорони винаходів, корисних моделей, промислових зразків, топологій інтегральних мікросхем, товарних знаків та зазначень товарів для послуг.	2
8	Вивчення форм недобросовісної конкуренції на основі реальних актів недобросовісної конкуренції, що стали відомими з публікацій в мережі Інтернет та інших загальнодоступних джерелах інформації.	2
	Разом	16

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття навчальним планом не передбачені.

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вивчення основних законодавчих документів з питань охорони авторського права	10
2	Вивчення положень охорони комп'ютерної програми та баз даних як об'єктів інтелектуальної власності	10
3	Ознайомлення з етапами оформлення документів охорони та передачі авторського права	10

4	Ознайомлення з правовими основами боротьби з плагіатом та піратством	10
5	Вивчення основних положень охорони суміжних прав	11
6	Аналіз процедури проведення патентного пошуку. Міжнародна охорона патентів та корисних моделей.	11
7	Вивчення основ охорони об'єктів промислової власності та процедури оформлення документів щодо їх захисту.	11
	Разом	73

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання навчальним планом не передбачене.

10. Методи навчання

При проведенні лекцій, практичних робіт та самостійної роботи використовуються такі методи навчання як словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.); наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) та практичні (лабораторні роботи), а саме лекції проводяться з використанням основних розділів конспекту лекцій в електронній формі, елементів мультимедійної підтримки курсу (відеофрагментів), демонстрацій окремих прийомів роботи з інструментальним середовищем та/або роздаточного матеріалу у вигляді схем та діаграм.

Практичні роботи виконуються з використанням навчальних (демонстраційних) та ліцензованих програмних засобів.

Самостійна робота включає підготовку до практичних робіт, модульного контролю та іспиту, виконання поза аудиторної частини індивідуального завдання і вивчення вказаних вище тем за конспектом, літературними джерелами та програмною документацією.

11. Методи контролю

Контроль здійснюється згідно з “Положенням про модульно-рейтингову систему оцінювання знань студентів”.

Поточний контроль – відповідно до повноти, якості та своєчасності виконання практичних робіт та розділів домашнього завдання; проміжний (модульний) контроль – письмові контрольні роботи на 8-му та 16-му тижнях; підсумковий контроль – письмовий іспит.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання і захист практичної роботи	7,5	4	30
Модульний контроль	20	1	20
Змістовний модуль 2			
Виконання і захист практичної роботи	7,5	4	30
Модульний контроль	20	1	20

Усього за семестр	100
--------------------------	------------

Білет для іспиту складається з 4 питань кожне питання оцінюється в 25 балів, 2 питання теоретичні, 2 питання практичні – сума 100 балів.

Під час складання семестрового іспиту/заліку здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Захистити всі індивідуальні завдання та здати тестування. Вміти створювати пакет документів для отримання свідоцтва на авторське право.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум, захистити всі індивідуальні завдання, виконати всі КР, здати тестування та поза аудиторну самостійну роботу. Вміти все що вказано у попередньому пункті та вміти оформлювати пакет документів на отримання свідоцтва на корисну модель.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх. Вміти все що вказано у попередніх пунктах та вміти створювати пакет документів на отримання свідоцтва на патент.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

Увесь науково методичний комплект з дисципліни розміщено на офіційному освітньому порталі Національного аерокосмічного університета ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».

Конспект лекцій в електронному вигляді знаходиться на сервері кафедри.

1. Завдання та сценарії виконання практичних робіт у електронній формі та допоміжні приклади надаються студентам на сервері кафедри.

2. Бабак І.М. Інтелектуальна власність в ІТ-проектах: навч. посібник / І.М. Бабак, Є.А. Дружинін, О.К. Погудіна. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – 36 с.

3. Подання заявки на винахід і корисну модель: навч. посібник / І.М. Бандура. – Х.: Нац. аерокосмічний ун-т "ХАІ", 2005. – 26 с.

4. Авторське право у програмній інженерії: навч. посіб. / І.Б. Туркін, Ю.С. Манжос. – Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т". – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2012. – 56 с.

14. Рекомендована література

14.1. Базова

1. Право інтелектуальної власності: Академічний курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.А. Підпригора, О.А. Бутнік-Сіверський, В.С. Дроб'язко та ін.; За ред. П.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре"", 2004. – 672 с.

2. Інтелектуальна власність. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ А.В. Аксютіна, О.В. Нестерова-Собакар, В.В. Тропін, О.М. Тропіна – Дніпро 2017-140 с.
3. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підруч.: гриф МОН України / В.Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.
4. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – 200 с.
5. Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів та послуг", від 15.12. 1993 р. № 3689-ХІІ . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
6. Закон України "Про авторське право та суміжні права" від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
7. Закон України "Про охорону прав на промислові зразки" від 15.12.1993 р. 3688-ХІІ . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
8. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12/page>.
9. Закон України "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем" від 5.11.1997 р. № 621/97-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/646/96-%D0%B2%D1%80>
10. Закон України "Про охорону прав на зазначення походження товарів" від 16.06.1999 р. № 752-ХІV . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/752-14>
11. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року N 435-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» від 27 грудня 2001 р. № 1756, м. Київ.
13. 7. Дроб'язко В.С., Право інтелектуальної власності: [навч. посіб.] / [В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко]. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
14. Методичний посібник «Інтелектуальна власність» Тернопіль 2017р.

14.2. Допоміжна

1. Антонов В.М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право. – К.: КНТ, 2005. – 520 с.
2. Інтелектуальна власність [Електронний ресурс] : навч. посіб. / І. О. Мікульонок. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К. : НТУУ «КПІ», 2012. – 238 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.12.2004 № 903 «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах», Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 січня 2005 р. № 44/10324.
4. Авторське право в українському сегменті Інтернету / А. Бойченко // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 8. – С. 10-14.
5. Застосовність законодавства про авторське право до творів у цифровій формі / С. Глотов // Інтелектуальна власність. – 2006. – № 6. – С. 12-15.
6. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності: Навчальний посібник. - К.: "Ін-т інтел. власності і права", 2005. - 108 с.
7. Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» № 1587-ІІІ від 23 березня 2000 р., м. Київ.

15. Інформаційні ресурси

1. Інтелектуальна власність [Електронний ресурс] : навч. посіб. / І. О. Мікульонок. – Режим доступу: <http://cpsm.kpi.ua/Doc/IP%20-%202012-300.pdf>.

2. Бланки заяв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=6a6d15a1-fb83-4b60-afb1-0d675378e533&tag=BlankiZaiav>.

3. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

4. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні. -[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://me.gov.ua>